

Poti in brezpotja

Južni obronki Trnovskega gozda

Olga Kolenc

"Ma kaj se nič ne bojiš kač, pa divjih prašičev in medvedov, ko sama laziš okrog?" me je zadnjič vprašala znanka, ko sva govorili vsaka o svojih poteh. Začudeno me je gledala ob odgovoru, da se veliko bolj kot naštetih živali bojim slabih ljudi. Debela kača, ki je spomladi na južnih obronkih Trnovskega gozda zaradi pika razburkala javnost, me sicer res opominja, da malce bolj nadziram korak. Z medvedi in s prašiči se bolje poznam. Enkrat se jim umikam jaz, drugič se oni umikajo meni in upam, da bo tako ostalo tudi v prihodnje.

Južni rob Trnovskega gozda je kraj, kjer domišljiji rastejo krila. Človek, ki stopi na rob in se zazre navzdol v praznino, bi rad poletel, zajadral kot ptica. Globoko spodaj proseva zelena dolina, rdeče strehe hiš, zgoščene v večje in manjše zaselke, silijo v breg. Med njimi se širijo njive in polja, kjer poleg številnih dobrin rasteta vino in kruh. Tu zgoraj je čisto drugače. Dinarska visokokraška planota se tukaj predstavi v svojih številnih obrazilih. Biti človek, žival, kamen ali rastlina, boriti se moraš kot volk samotar. Korenine moraš razprestati globoko v nedrja zemlje, zagrabiti se moraš

skal, sicer te bo odneslo. Za obrušnim skalnim robom se svet omehča, nato pa se v smeri severa dvigne v kopaste griče. Začenja se obsežen Trnovski gozd, ki v zakraseli lepoti kot nedokončana poved vzbuja občutke strahu in spoštovanja.

Zatrej Lijaka – spodmol Skozno – Trnovo

Če se s Škabrijela nad Novo Gorico spustimo do Vratc, se v smeri vzhoda dviga greben, ki si zasluži posebno pozornost. Pod njim oziroma med zaselkoma Loke in Šmihel izvira potok Lijak, nad njim pa se dviga prepaden skalni zatrej. Na

višini 671 metrov ga krasi 15 metrov dolg in 10 metrov visok naravni kamniti most – spodmol Skozno. Območje Lijaka, ki je zavarovano kot kulturni in zgodovinski spomenik ter naravna znamenitost na območju občine Nova Gorica, pripada zahodnemu delu krajinskega parka Južni obronki Trnovskega gozda in tudi Naturi 2000.

Čeprav se območje nahaja povsem blizu naselij, ostaja kot nedotakljiva oaza miru. Velika skalna zajedra, ki jo opazimo s ceste, nam radovednim daje namig, da se v tistem kotičku nekaj "dogaja". V zatrepu izvira močan nestalen kraški izvir. Voda ob močnem deževju z vso silo bruha iz zemeljskih žil, buči in se peni. Previdno se plazim ob robu in vzneseno poslušam hrumenje voda, ki me pomirja. Voda se kmalu krotko povrne v svoje podzemno ožilje, včasih je treba le nekaj dni, pa že zamudimo predstavo. Ob suši se večkrat odpravim po z mahom obrasčeni strugi, ki se v bližini bruhalnikov ne posuši niti ob največji suši. Iz njih vejeta vlaga in hlad, včasih čutim rahel prepih, ki kroži skozi podzemlje.

Popoln čar tega območja začutimo šele takrat, ko iz dolin ali iz zaselka Trnovo dosežemo "zračen balkon", ki se nad zatrepom odpira z velikega skalnega roba. Padalci razpirajo jadra, nedaleč stran je vzletišče. To pozno pomladno popoldne je bilo še posebno čarobno. Držim se mehko uhojene steze, do pogleda na okno me loči le nekaj korakov. Nikogar ni, nad menoj zaprhutajo krila in siva gmota nerodno pade v bližnje vejevje. Nato znova zaprhuta, velika ptica razširjenih kril pade na travo le nekaj metrov stran. Z mlado sovo si za trenutek zreva v oči, uspe mi celo posnetek, nato puhasta kepa ponovno vzleti. Spustim se po ozki drčasti potki in že se nad mano dviga obok. Pogled skozi okno seže v dolino do polj in s trto obraščenih gričev. Kakšen kontrast! O čudoviti ujadi ni več sledu, zagledam pa gnezdo, spleteno iz grobih vej, pripeto v skale spodmola. Le komu pripada, sem radovedna. Prepaden teren okoli spodmola obrašča redko trpežno grmovje, bezeg, ki pravkar cveti, širi opojne vonjave. Želim si naprej, a danes ni časa za kakšen večji podvig. Brez cilja tavam po stezah, po kolovozih in gozdnih poteh, pa po brezpotju, vse do zaselka Trnovo.

Selovec–Kucelj–Mala gora

Zapeljala sem se do Selovca v Trnovskem gozdu. Sonce je pravkar tipalo skozi sveže bukovе krošnje in vse je bilo zeleno. Po nekaj posnetkih že vem, kaj bodo rekli mojstri fotografije. Največji mojster bo danes narava, si rečem, ki je v obdobju jure ustvarila ta čudoviti koralni greben, ki se vleče v širini od 5 do 10 kilometrov in več kot 100 kilometrov v dolžino. Na svojih poteh mimogrede in nevede pohodimo kakšen fosil, ki je v Trnovskem gozdu prisoten na vsakem koraku. Prepustila sem se utripu narave, ki je v sli po življenju dosegla svoj vrh. Jutro je le še dodalo svoj čar, ko sem stopila na stezo, ki z Velikega roba vodi do Kuclja. Kucelj, zdelan od zgodnje vročine in suše, potisnjen ob sveže zelen bukov gozd, je deloval kot prežgana vzpetina nad morjem. V dolini, bolj zeleni od zelene, je na gladini Vogrščka vse bolj plavelo nebo. Steza me vodi čez manjše vzpetine, na katerih oranžni cvetovi lilij dopolnijo glavni razcvet.

Žive duše pa od nikoder. Človeška postava na vrhu Kuclja je, tako kot se je pojavila, tudi izginila. Steza doseže rob, moj pogled drsi čez obsežna južna pobočja, porasla z gorskim jelenovcem. Ta cvetoča, do meter visoka kobulnica me je v trenutku prevzela v vsej presunljivi lepoti. Kot neustavljiv vodni tok objema skrivenčena debela redkih borovcev in polni poslednjo praznino. Dosegla sem Kucelj in se spustila navzdol, saj se Kucelj proti zahodu podaljša še v dve vzpetini. Prva se nahaja tik pod vrhom, druga pa se dviga nad Avško gmajno (1192 m) in na zemljevidu nima imena. Je zelo zanimiva in razgledna vzpetina, nanjo se povzpemo le po brezpotju. Čez to območje vodi tudi slovenska geološka pot, kjer stroka še vedno odkriva nove skrivnosti iz časa krednega in jurskega morja. Povzpela sem se na vrh, med razbito skalovje, v spomine koral. Veliki skalni balvani iz neke razdalje delujejo kot hrepeneče postave ljudi, gledane v hrbte. Prevzeta nad to nenavadno oazo se plazim čez kamnite hrbte teh

hrepenej, ki so v meni, ki so v vseh nas. Lepoto trpežnih malih planik, skritih v travi, dopolnjuje druge, pravkar cvetoče rastline, kot so brstična lilija, kosmata škržolica, nežni pojalnik, planinski slizek, jacquinov ranjak in mnoge druge. Prav Kucelj in Mala gora sta na tem območju botanično najzanimivejša.

Po brezpotju sem kmalu dosegla stezo, ki vodi proti Mali gori in koči na Čavnu. Udobna markirana steza mi da nov zagon, čeprav že grmi in padajo prve kaplje. V gostem iglastem gozdu se dež umiri in pot podaljšam navzdol do Male gore. Razcvet je zaradi nižje nadmorske višine skoraj že mimo, zato obrnem navzgor proti koči, da končno dobim tisti svoj kafe.

Deloma po poteh, deloma po brezpotju sem se spustila vse do Avške gmajne. Za čaj sem nabrala nekaj zelišč, da bo dišalo ob dolgih zimskih večerih. Našla sem staro zaraščeno pot in se vrnila na cesto Trnovo–Predmeja. Od Selovca me je ločila obsežna gozdna poseka, kjer sem nabavila novo zalogo svežih kopriv.

1 S poti od Trnovega do Skozna

Foto: Olga Kolenc

2 Spodmol Skozno

Foto: Olga Kolenc

Krnica–Sveta Lucija–Sekulak

Krnica je izhodišče številnim potem, na njih srečaš le malo ljudi. Pogosto ne veš, kje pravzaprav si. Si nekje že visoko v gorah ali v hribih nekje nad obalo Jadranskega morja? Zdi se ti, da slišiš hrumenje valov, kajti v soncu prežgano rastje diši po Sredozemlju. Ko ti pogled seže na jug, ob jasnem vremenu morje tudi resnično uzreš in ni le fatamorgana.

Že dolgo me je preganjal ta Sekulak. Iz doline se večkrat povzpnem na ta predel, na Vitovski hrib (605 m), do Vitovskega jezera (445 m) in do zdravilnega gaja, kjer je na veliki skali postavljeno znamenje svete Lucije, zavetnice za oči. Sekulak, ki je zamaknjen skrajno v desno, me je vedno čakal ob strani. Omeniti moram Vitovsko jezerce, ki meri le dobrih deset krat sedem metrov

in meter v globino. Velja za izjemen naravni pojav in je edino naravno jezero v sredozemskem delu države Slovenije. Nad Krnico sem sledila označbi za Sekulak. Spustila sem se po stezi strmo navzdol, nato po stezi v desno prečila breg in prišla na Napoleonovo cesto. Kamnita pot, ki je bila zgrajena v času Ilirskih provinc, je veljala za velik dosežek, saj je Trnovsko planoto povežala z dolino. Med hojo opazujem sledi,

ki so jih med odvozom lesa kolesa izbrusila v skalni podlagi. Vitovski hrib se vse bolj približuje in kmalu sem dosegla najzanimivejši del poti. Napoleonova vojska je v ogromni živi skali izklesala pot, bloke pa zlagala v visok podporni zid, ki je viden celo iz doline. Kmalu sledi razpotje. Spustila sem se do zdravilnega gaja in sedla na klop. Na tabli lahko preberemo zanimivo

razlago Marka Pogačnika, kjer na kratko predstavi gabrov gaj, dom in delovanje vilenskih bitij, prisotnih v tem ožjem prostoru. V prijetnem hladu krošenj sem se po poti spusta vrnila navzgor, kajti čas je, da s tem Sekulakom razčistim za vedno. Tabla je višje zgoraj kmalu nakazala smer in že sem sledila lepo nadelani stezi. Ta se v gozdu strmo dvigne navzgor in meni je vse bolj vroče. Pred mano se kmalu odpre zračen škôlj,¹ nad njim pa, kot da bi hudič imel mlade, navzven zamaknjen in prepaden skalnat rob, ki sega skoraj do Krnice. Sonce poletno nabija, iz doline zaslišim zvon. "Ta je pa dobra," si rečem. Ura je odbila dvanajst, ozon je po obvestilih že zdavnaj presegel mejo, jaz pa sem končno prilezla na Sekulak. Normalno, da nikogar ni, še kač ni, samo mali martinček. Saj veste, kako je nastal martinček? Gorenjci so menda izstradali krokodila. Po vseh štirih se plazim na rob in fotografiram. In kjer je hudič, je tudi Bog, pravijo, in na tabli prebiram novo pripoved. Govori o naših prednikih, o semenih ljudske hvaležnosti, strahospoštivega odnosa do vsega, kar ga obdaja. Človek iskalec snuje pripoved in ne izključuje možnosti, da je prav tukaj ali pa v Skoznem Noe zasidral barko. Z nahranjeno dušo sem se povzpela navzgor tik ob robu razbitega raza in se priključila stezi, kjer sem jutraj začela pot.

Trnovo–Skožno–Kopitnik

Bila je nedelja in grozil je dež. Dopoldne se je razjasnilo in zapeljala sem se proti zaselku Trnovo. Gozdna pot nad Ovčarjevo gmajno preide v kolovoz, nato v stezo. Pomirja me, četudi svet postaja grob in "razmetan", čeprav so pretekli rodovi iz zemlje vztrajno trgali skale. Gozd se redči, trpežne trave v loku zagrinjajo stezo in z mehko črto kažejo sled. Vznemirim šoj, ki zažene vik in krik in že zašumi v grmovju. Za trenutek vidim hrbet živali, ki izgine v zelenju. Skozi vejevje sili svetloba in kmalu zaslutim rob, za katerim modrijo daljave.

Dosežem stezo, ki levo vodi po robu vse do Kopitnika, kjer je vzletišče za zmaje. Nikoli še nisem hodila po njej in čas je, da jo "predelam". Markacije so skoraj povsem obledele, so pa označene steze, ki vodijo iz doline. Sledila sem stezi, mestoma pride skoraj na rob, nato se ponovno vrne v goščo in v skalovju išče

¹ Škôlj: narečno primorsko večja skala, ki gleda iz zemlje.

3 Sovin mladič Foto: Olga Kolenc

4 Zlata minica (*Cetonia aurata*) na gorskem jelenovcu Foto: Olga Kolenc

5 Utrinek z južnega pobočja Kuclja Foto: Olga Kolenc

prehode. Kraljuje gozd, ki ljubi toploto: bor, mali jesen, gabrovec, puhasti hrast oziroma graden in drugo. Steza vse bolj izginja, mestoma se povsem izgubi in razmišljam, da bi se vrnila. V visokem podrastju le najdem oznako, ki me popelje strmo navzgor v samo osrčje divjine. Ne morem verjeti očem, kako čudovite in divje koticke imamo. Steza se med razbitimi skalami znova povsem izgubi, občasno kar nekaj časa stojim in gledam, da znova najdem oznako. Misel, da bi se vrnila nazaj, sem že povsem opustila. Le stežka bom našla pot skozi ta labirint, kjer ni sledu o človeku. Čeprav razmeroma blizu ljudem, je svet ponekod tako neprehoden in nepredvidljiv, da ga verjetno bolje poznajo le domačini, gozdarji in lovci. Hodim, svet se mestoma znova razpre, izlije se v mehek gaj. Dosežem nekakšen plato, steza, ki to več ni, se vratolomno obrne navzdol, na skali pa

v smeri navzgor piše Sveta gora. Nekaj časa je še vidna sled, nato se na strmem pobočju povsem izgubi. Ostre gozdne trave, poležane k tlom, za prehod nakažejo več iluzij. Dež, ki je pravkar začel, nevarnost za zdrs na s travo poraslem pobočju se še povečuje.

Pomikam se malo navzdol, malo navzgor, vse dokler ne opazim nove oznake. Ko se greben prevale, se steza znova pojavi. Vesela pospešim korak, a glej ga hudiča, zapletem se v rogovilo, skrito v travi. Kot vzmet me privzdigne od tal, da z vso težo telesa padem na desno koleno. Iz grla se mi utrga krik, ki ni podoben človeškemu. Nič ni počilo, nič zahreščalo, poberem se in hitro preverim, kaj in kako. Hlačnica nad desnim kolonom je čista, koleno boli, a je videti celo. Leva hlačnica je prekrita z blatom, koleno pa nič ne boli. Pekoča bolečina kmalu popusti in vem, da bom zmogla naprej.

Prišla sem do udobne steze, ki vodi iz doline. Oznaka za lovsko kočjo me že povsem pomiri, saj vem, da Kopitnik ni daleč. V kolenu ponovno zareže, seže v levi kolk in v ledje, vse do stare poškodbe. "Štopala bom," sem si rekla. Nikogar ni bilo ne pri koči ne na

vzletišču. Počasi šepam po ozki cesti navzdol in čakam na prvi prevoz, ki je tukaj le redek. Dež že pošteno pada, v Trnovskem gozdu grmi. Prihaja registracija GO, dvignem palec, maham, a glej ga zlomka, vozi dalje. Kmalu znova zabrni, znova dvignem palec. Tuja registracija odpelje mimo. No, ja, razumem. Morda sem videti sumljiva, imam velik klobuk, ki odnese za slabo marelo. Velika sončna očala, zadnji *hit* mode. Ko znova zaslišim avto, hitro snamem očala in se postavim ob rob. Tudi nekdo z Obale se me boji. Očitno je z mano nekaj narobe. Nihče ne ustavi, ne cvilijo več zavore tako, kot so včasih, ko sem le dvignila palec.

Morda sem videti kot tujka, ki s svojo v grmovju skrito ekipo čaka na plen. Danes je vse mogoče. Dež vse močneje pada, za prvimi hišami znova zaslišim brnenje. Mlad dečko v avtu ob meni seka ovinek in že ga ni več. Nato le zagledam trnovski zvonik in se pridušam, da peš dokončam svoj pohod. Brez medvedov, brez divjih prašičev in kač. In tudi brez ljudi. Če bi me v primeru hude poškodbe izdal še mobilnik, bi ob asfaltirani cesti in sredi naselja verjetno še dolgo iskala pomoč. 📍